

§ 7

Erityisuimakortin myöntämisperusteiden päivittäminen ja hakuohjeet

HEL 2019-004390 T 12 03 00

Päätös

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti erityisuimakorttiryhmän esityksen (liite 1) mukaisesti, että 1.3.2024 alkaen

1. erityisuimakortti myönnetään diagnoosista riippumatta helsinkiläisille, joilla on pysyvästä vammasta tai pitkäaikaissairaudesta aiheutuva merkittävä toimintakyvyn rajoite, ja
2. erityisuimakortin myöntämiskriteereiksi hyväksytään ainoastaan tavat, joiden avulla toimintakyvyn rajoite on mahdollista osoittaa asiakkaan yksityisyydensuojaa ja tietosuojaa turvaten:
 - liikkumisesteisen pysäköintitunnus / vammaisen pysäköintilupa
 - taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten
 - näkövammaiskortti
 - EU:n vammaiskortti.

Lisäksi lautakunta edellyttää, että toimiala alkaa välittömästi valmistelemaan erityisuimakorttia hintatasoltaan vastaavan uima- tai liikkumiskortin luomista ja ulottamista myös tiettyjä sosiaaliturvaetuuksia saaville henkilöille kuten Turku ja Oulu jo tekevät.

Lautakunta edellyttää toimialaa raportoimaan erityisuimakorttien määrät vuosittain lautakunnalle, jotta voidaan vertailla muutoksen vaikutuksia kortin käyttäjämääriin.

Koska osa erityisuimakortin saajista putoaa pois kortin piiristä, lautakunta edellyttää selvittämään, mitkä KELA:n pienimpien sosiaaliturvaetuuksien saajaryhmät, kuten työkyvyttömyyseläkkeellä, kuntoutustuella (alle 65-vuotiailla), takuueläkkeellä (alle 65-vuotiailla), eläketuella (61–64-vuotiailla), sairauspäivärahalla, osatyökyvyttömyyseläkkeellä tai perustoimeentulotuella olevat puuttuvat muiden alennusten piiristä ja olisiko perusteita sisällyttää ryhmät muiden alennusten piiriin.

Lautakunta kannattaa LiiKu-tuen vakinaistamista, mikäli pilotti arvioidaan onnistuneeksi.

Käsittely

Postiosoite
PL 51400
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kulttuurijavapaa-aika@hel.fi

Käyntiosoite
Fredriksberg, Konepajankuja 3
Helsinki 00510

Puhelin
+358 9 310 1060

Y-tunnus
0201256-6

30.01.2024

Asian aikana kuultavina olivat liikuntapalvelupäällikkö Tuuli Salospohja, erityissuunnittelija Kata Isotalo ja terveysasemien johtajalääkäri Timo Lukkarinen. Asiantuntijat poistuivat kuulemisensa jälkeen kokouksesta.

Vastaehdotus 1:

Titta Hiltunen: Päätösesityksen perään: Lisäksi lautakunta edellyttää, että toimiala alkaa välittömästi valmistelemaan erityisuimakorttia hintatasoltaan vastaavan uima- tai liikkumiskortin luomista ja ulottamista myös tiettyjä sosiaaliturvaetuuksia saaville henkilöille kuten Turku ja Oulu jo tekevät.

Kannattaja: Nina Miettinen

Vastaehdotus 2:

Titta Hiltunen: Päätösesityksen perään: Lisäksi tulee selvittää mahdollisuutta ottaa myöhemmin käyttöön rinnalle myös liikkumisresepti, jonka saajat olisivat myös oikeutettuja erityisuimakortin ostamiseen.

Kannattaja: Hilikka Ahde

Vastaehdotus 1:

Nina Miettinen: Lisätään päätösesityksen perään: Lautakunta edellyttää toimialaa raportoimaan erityisuimakorttien määrät vuosittain lautakunnalle, jotta voidaan vertailla muutoksen vaikutuksia kortin käyttäjämääriin.

Kannattaja: Outi Alanko-Kahiluoto

Vastaehdotus 2:

Nina Miettinen: Lisätään päätösesityksen perään: Koska osa erityisuimakortin saajista putoaa pois kortin piiristä, lautakunta edellyttää selvittämään, mitkä KELA:n pienimpien sosiaaliturvaetuuksien saajaryhmät, kuten työkyvyttömyyseläkkeellä, kuntoutustuella (alle 65-vuotiailla), takuueläkkeellä (alle 65-vuotiailla), eläketuella (61–64-vuotiailla), sairauspäivärahalla, osatyökyvyttömyyseläkkeellä tai perustoimeentulotuella olevat puuttuvat muiden alennusten piiristä ja olisiko perusteita sisällyttää ryhmät muiden alennusten piiriin.

Kannattaja: Outi Alanko-Kahiluoto

Vastaehdotus 3:

Nina Miettinen: Lautakunta kannattaa LiiKu-tuen vakinaistamista, mikäli pilotti arvioidaan onnistuneeksi.

Kannattaja: Outi Alanko-Kahiluoto

Vastaehdotus:

Hilikka Ahde: 2. erityisuimakortin myöntämiskriteereiksi hyväksytään ai-

30.01.2024

noastaan tavat, joiden avulla toimintakyvyn rajoite on mahdollista osoittaa asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten:
-liikkumisesteisen pysäköintitunnus / vammaisen pysäköintilupa
- taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten
-haitta-asteluokituksen mukainen haittaluokitus vähintään 6 tai 30 %
- EU:n vammaiskortti.

Kannattaja: Mahad Ahmed

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Hilikka Ahteen vastaehdotuksen mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 10

Outi Alanko-Kahiluoto, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Anna Karhumaa, Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Nina Miettinen, Kimmo Niemelä, Nina Suomalainen, Tuomas Tuomi-Nikula

Ei-äännet: 2

Hilikka Ahde, Mahad Ahmed

Tyhjä: 1

Sirpa Asko-Seljavaara

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hylkäsi Hilikka Ahteen vastaehdotuksen äänin 10 - 2 (1 tyhjä).

2 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Titta Hiltusen vastaehdotuksen 1 mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 5

Sirpa Asko-Seljavaara, Anna Karhumaa, Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Nina Suomalainen

Ei-äännet: 8

Hilikka Ahde, Mahad Ahmed, Outi Alanko-Kahiluoto, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Nina Miettinen, Kimmo Niemelä, Tuomas Tuomi-Nikula

Tyhjä: 0

Poissa: 0

30.01.2024

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Titta Hiltusen vastaehdotuksen 1 äänin 5 - 8.

3 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Titta Hiltusen vastaehdotuksen 2 mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 9

Outi Alanko-Kahiluoto, Sirpa Asko-Seljavaara, Anna Karhumaa, Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Nina Miettinen, Kimmo Niemelä, Nina Suomalainen, Tuomas Tuomi-Nikula

Ei-äännet: 4

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hylkäsi Titta Hiltusen vastaehdotuksen 2 äänin 9 - 4.

4 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Nina Miettisen vastaehdotuksen 1 mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 1

Sirpa Asko-Seljavaara

Ei-äännet: 12

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Outi Alanko-Kahiluoto, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Anna Karhumaa, Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Nina Miettinen, Kimmo Niemelä, Nina Suomalainen, Tuomas Tuomi-Nikula

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Nina Miettisen vastaehdotuksen 1 äänin 1 - 12.

5 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Nina Miettisen vastaehdotuksen 2 mukaisesti muutettuna

30.01.2024

Jaa-äännet: 4

Sirpa Asko-Seljavaara, Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Nina Suomalainen

Ei-äännet: 9

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Outi Alanko-Kahiluoto, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Anna Karhumaa, Nina Miettinen, Kimmo Niemelä, Tuomas Tuomi-Nikula

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Nina Miettisen vastaehdotuksen 2 äänin 4 - 9.

6 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

EI-ehdotus: Nina Miettisen vastaehdotuksen 3 mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 1

Sirpa Asko-Seljavaara

Ei-äännet: 12

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Outi Alanko-Kahiluoto, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Anna Karhumaa, Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Nina Miettinen, Kimmo Niemelä, Nina Suomalainen, Tuomas Tuomi-Nikula

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Nina Miettisen vastaehdotuksen 3 äänin 1 - 12.

Hilkka Ahde jätti päätöksestä eriävän mielipiteen seuraavilla perusteilla:

Nyt tehty päätös rajaa erityisuimakortin piiristä pois kiistatta vesiliikunnasta hyötyneet potilasryhmät, toisin kuin haittaluokitukseen perustunut vastaesitykseni olisi tehnyt.

Esittelijä

liikuntajohtaja
Tarja Loikkanen

Lisätiedot

Kata Isotalo, erityissuunnittelija, puhelin: 09 310 21706

30.01.2024

Asia/3

kata.isotalo(a)hel.fi

Tuuli Salospohja, liikuntapalvelupäällikkö, puhelin: 09 310 87500

tuuli.salospohja(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Erityisuimakorttiryhmän esitys
- 2 Voimassa olevat erityisuimakortin myöntämisperusteet
- 3 Liikunnan ja vesiliikunnan vaikuttavuus Käypä hoito -suositusten perusteella
- 4 Yhteenvedo pitkäaikaissairaus-, vammais- ja potilasjärjestöjen kuulemisesta 13.4.2023
- 5 Vammaisneuvoston lausunto erityisuimakortin myöntämiskriteereistä 250423
- 6 Vanhusneuvoston lausunto erityisuimakortin kriteereistä 030523
- 7 Tehdyt lisäselvitykset lautakunnan palautusehdotukseen sekä näiden arviointi erityisuimakorttiryhmässä
- 8 Liikkumisen kannustimia ja tukimuotoja Helsingissä
- 9 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)
- 10 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Päätösehdotus

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päättää erityisuimakorttiryhmän esityksen (liite 1) mukaisesti, että 1.3.2024 alkaen

1. erityisuimakortti myönnetään diagnoosista riippumatta helsinkiläisille, joilla on pysyvästä vammasta tai pitkäaikaissairaudesta aiheutuva merkittävä toimintakyvyn rajoite, ja
2. erityisuimakortin myöntämiskriteereiksi hyväksytään ainoastaan tavat, joiden avulla toimintakyvyn rajoite on mahdollista osoittaa asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten:
 - liikkumisesteisen pysäköintitunnus / vammaisen pysäköintilupa
 - taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten
 - näkövammaiskortti
 - EU:n vammaiskortti.

Esittelijän perustelut

Helsingissä erityisuimakortin myöntämiskriteereitä ja niihin tulleita aloitteita on käsitelty tarpeen mukaan koolle kutsuttavassa moniammatillisessa erityisuimakorttiryhmässä. Edellisen kerran erityisuimakortin

päivitetyt kriteerit (liite 2) tulivat voimaan 1.8.2021 kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan 19.1.2021 tekemällä päätöksellä.

Erityisuimakorttityöryhmä koottiin syksyllä 2022 arvioimaan erityisuimakortin myöntämiskriteereitä sekä niitä koskevia aloitteita. Työryhmä koontui ajalla 25.10.2022–17.1.2023 kolme kertaa. Työryhmä käsitteli kaikki nykyiset erityisuimakortin myöntämiskriteerit sekä erityisuimakortin hakuprosessin ja ohjeistuksen. Aloitteiden ja muiden huomiointipyyntöjen perusteella työryhmä käsitteli lisäksi seuraavat muutostoiveet erityisuimakortin myöntämiskriteereihin: lymfaturvotus (oire), autismitirjo aikuisilla, munuaissirteen saaneet, uniapnea ja EU:n vammaiskortti.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta käsitteli esityksen erityisuimakortin myöntämiskriteereistä 31.1.2023, jolloin esitys jätettiin pöydälle. Esitys palautettiin 14.2.2023 valmisteltavaksi siten, että nyt esitettyjen erityisuimakortin myöntämiskriteereiden lisäksi

- arvioidaan mm. Käypä hoito- suositusten ja lääketieteen asiantuntijoiden arvioiden perustella, minkä sairausdiagnoosien hoitoon vesiliikunnasta on erityistä hyötyä ja erityisuimakortti olisi perusteltu
- selvitetään, voisiko nyt esitettyjen dokumenttien lisäksi Kela-kortin erityiskorvausmerkinnät toimia erityisuimakorttiin oikeutettavana
- lisäksi on syytä arvioida, voisiko joidenkin lääketieteellisten leikkausten jälkeen henkilö olla oikeutettu erityisuimakorttiin
- ennen uuden esityksen tuomista lautakuntaan on syytä kuulla vammaisneuvostoa ja potilasjärjestöjä.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan osoittamien lisäselvityspyyntöjen lisäksi Helsingin kaupunki on vastaanottanut lisäselvitysten teon aikana kaksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausuntoa (liitteet 9 ja 10), joissa lautakunta on kieltänyt Helsingin kaupunkia jatkamasta diagnoosiin pohjautuvaa syrjintää erityisuimakortteja myönnettäessä.

Erityisuimakorttityöryhmä kutsuttiin koolle uudestaan ja se koontui ajalla 15.3.2023–4.10.2023 kuusi kertaa. Työryhmä käsitteli kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalta 14.2.2023 saamansa palautusehdotukset, lisäselvityspyynnot ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausunnot koskien erityisuimakortin myöntämiskriteereitä.

Erityisuimakorttityöryhmä huomioi esityksessään Helsingin kaupungin vastaanottamat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan lausunnot (liitteet 9 ja 10), joissa lautakunta on kieltänyt Helsingin kaupunkia jatkamasta diagnoosiin pohjautuvaa syrjintää erityisuimakortteja myönnettäessä.

Käypä hoito- suosituksista (liite 3) tarkasteltiin erikseen liikunnan Käypä hoito- suositusta, eli tieteellistä kirjallisuuskatsausta siitä, minkä sai-

rausryhmien hoidossa liikunnasta on todettu vaikuttavuutta. Lisäksi tarkasteltiin Käypä hoito- suosituksia nykyisistä myöntämiskriteereistä eli tieteellisiä kirjallisuuskatsauksia kyseisten sairauksien kansallisista hoitosuosituksista. Käypä hoito -suositusten laatimiseen on osallistunut useita lääketieteen asiantuntijoita. Näiden lisäksi kaksi lääketieteen asiantuntijaa olivat osana erityisuimakorttityöryhmää arvioimassa vesiliikunnan hyötyjä asiakasryhmissä, joilla on erilaisia sairausdiagnooseja. Erityisuimakorttityöryhmän tekemä arviointi tehdyistä selvityksistä, johon lääketieteen asiantuntijat ovat osallistuneet osana työryhmää, on koottu liitteeseen 7.

Lääketieteellisten leikkausten jälkeen erityisuimakortin käytettävyyttä arvioitiin moniammatillisen työryhmän jäsenten asiantuntemuksen perusteella (liite 7).

Kela-kortin lääkevalmisteen erityiskorvattavuuden korvausnumeron käytettävyyttä erityisuimakortin todistuksena arvioitiin Kelan tietojen sekä työryhmän asiantuntemuksen perusteella (liite 7).

Potilasjärjestöjen näkemyksiä (liite 4) erityisuimakortin myöntämiskriteereistä kerättiin pitkäaikaissairaus-, vammais- ja potilasjärjestöjen edustajille järjestetyssä kuulemistilaisuudessa sekä tämän yhteydessä tilaisuuteen ilmoittautuneille lähetetyn ennakkokyselyn pohjalta. Potilasjärjestöjen edustajien oli myös tilaisuuden jälkeen mahdollista lähettää näkemyksiään liikuntapalveluille.

Lisäksi vammais- ja vanhusneuvostoilta pyydettiin lausunto erityisuimakorttityöryhmän esityksestä. Vammaisneuvoston lausunto on nähtävillä liitteessä 5 ja vanhusneuvoston lausunto liitteessä 6.

Kooste erityisuimakorttityöryhmän tekemistä lisäselvityksistä ja niiden arvioinnista on esitetty liitteessä 7.

Erityisuimakortin myöntämiskriteereiden uudistamistarve tehtyjen selvitysten perusteella

Tehtyjen selvitysten myötä erityisuimakorttityöryhmän yhteiseksi näkemykseksi muodostui, että erityisuimakortin myöntämiskriteerit tulee uudistaa kaupunkilaisten yhdenvertaisemman kohtelun takaamiseksi sekä yksityisyydensuojan ja tietosuojan turvaamiseksi.

Tehdyt selvitykset kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan 14.2.2023 osoittamiin lisäselvityspyyntöihin vahvistavat erityisuimakorttityöryhmän näkemystä siitä, että erityisuimakorttialennus

- tulisi pystyä myöntämään diagnoosista riippumatta yhdenvertaisemmin

- olisi tarkoituksenmukaista kohdentaa niille helsinkiläisille, joilla on pysyvän vamman tai pitkäaikaissairauden aiheuttama merkittävä toimintakyvyn rajoite
- tulisi pystyä myöntämään asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja huomioiden sekä
- olemassa olevat resurssit huomioiden.

Diagnoosit erityisuimakortin myöntämiskriteereinä eivät kohtele eri vamma- ja pitkäaikaissairausryhmiä yhdenvertaisesti

Keskeisin ongelma erityisuimakortin voimassa olevissa myöntämiskriteereissä on työryhmän mukaan se, että ne eivät kohtele eri vamma- ja pitkäaikaissairausryhmiä yhdenvertaisesti. Nykyisen tutkimustiedon valossa lähes kaikkien katsotaan hyötyvän liikunnasta perussairaudesta riippumatta, mutta erityisuimakortti myönnetään ainoastaan yksittäisille valikoiduille sairaus- ja vammaryhmille (liite 2) suuren osan vamma- ja sairausryhmistä jäädessä mahdollisuuden ulkopuolelle.

Helsingin kaupunki on käynyt keskustelua erityisuimakorttikriteereistä myös pääkaupunkiseudun suurimpien toimijoiden kanssa. Kaikilla kaupungeilla on samoja haasteita yksittäisiin diagnooseihin perustuvien kriteereiden määrittelyssä. Yhteinen kokemus on, että toimintamalli vaatisi uudistusta kaupunkilaisten yhdenvertaisen kohtelun ja yksityisyydensuojan näkökulmista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kieltää jatkamasta syrjintää

Helsingin kaupunki on saanut viime vuosina useita selvityspyyntöjä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta. Viimeisimmissä päätöksissään (liitteet 9 ja 10) yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on katsonut, että Helsingin kaupunki on yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti syrjinyt hakijoita heidän terveydentilansa perusteella myöntäessään erityisuimakortteja voimassa olevien myöntämiskriteereiden mukaisesti ja kieltänyt jatkamasta tai uusimasta hakijoihin kohdistuvaa syrjintää. Erityisuimakortin myöntämiskriteereitä on siis välttämätöntä muuttaa, jos alennus halutaan säilyttää Helsingissä.

Alennukseen oikeutettuja on rajattu alusta alkaen

Alusta alkaen on ollut tarve rajata erityisuimakorttiin oikeutettujen kohderyhmää jollakin tavalla, sillä erilaisten pysyvien vammojen ja pitkäaikaissairauksien määrä on suuri. Pelkästään suomalaisista työikäisistä vähintään 55 % on vähintään yksi pitkäaikaissairaudeksi luokiteltava sairaus tai vamma. Helsingin työikäisten asukkaiden määrään suhteutettuna se tarkoittaa yli 200 000 työikäistä henkilöä, joilla on vähintään yksi vamma tai pitkäaikaissairaus. Samaan aikaan tiedetään, että riski pitkäaikaissairauteen kasvaa ikääntyessä ja vammoja ja pitkäaikaissai-

rauksia esiintyy jo lapsilla ja nuorillakin. Helsinkiläisten pitkäaikaissairaiden ja vammaisten joukko on siis hyvin laaja. Lisäksi erityisuimakortti on suurin käytössä oleva alennus liikuntapalveluihin, ja sisältää toistaiseksi erityisuimakorttiasiakkaille myös Urheiluhallit Oy:n uimahallien käytön kaupungin omien hallien lisäksi. Näin ollen suurinta käytössä olevaa alennusta ei ole mahdollista myöntää koko laajalle joukolle helsinkiläisiä, joilla on jokin vamma tai pitkäaikaissairaus.

Rajaamista onkin aiemmin tehty kohdentamalla alennus yksittäisille sairausryhmille. Yksittäisten sairausryhmien oikeutta erityisuimakorttiin on perusteltu vesiliikunnan erityisillä hyödyillä sairauden hoidossa verrattuna muihin liikuntamuotoihin.

Alennuksen rajaaminen vesiliikunnan erityisten hyötyjen perusteella ei ole enää perusteltua

Tutkimustieto liikunnan vaikuttavuudesta on kuitenkin muuttunut ajan myötä. Keskeinen muutos on tapahtunut siinä, miten eri liikuntamuotoja suositellaan eri vammojen ja sairauksien ennaltaehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa. Yksittäisten liikuntalajien ja -muotojen sijasta yleisesti liikkumisen ja arkiaktiivisuuden lisäämistä ja paikallaanolon välttämistä korostetaan liikuntatutkimuksissa lähes kaikille, riippumatta siitä onko kyseessä perusterve henkilö vai taustalla vamma tai pitkäaikaissairaus. Tämä käy ilmi esimerkiksi UKK-instituutin soveltavista liikkumisen suosituksista, jotka on tarkoitettu aikuisille, joiden toimintakyky on alentunut sairauden tai vamman vuoksi tai jotka käyttävät liikkumisessa apuvälineitä, kuten kävelykeppiä, rollaattoria tai pyörätuolia.

Vesiliikuntaa ei myöskään enää lajina korosteta eri tavoin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden kohdalla. Tämä käy ilmi esimerkiksi Käypä hoito- suosituksia tarkasteltaessa: vesiliikuntaa ei lajina suositeta yhdenkään sairauden ensisijaisena liikunnallisena ennaltaehkäisy- tai hoitomuotona, mutta liikuntaa ja sen eri muotoja kuten voima- ja tasapainoharjoittelua, kestävyys- ja keuhko- ja liikkuvuusharjoittelua yleisesti suositellaan kymmenien sairauksien ennaltaehkäisyssä ja hoidossa (liite 3). Myös UKK:n soveltavista liikkumisen suosituksista käy ilmi, että vesiliikunnan lisäksi myös eri liikunta- ja liikkumismuotoja suositellaan monipuolisesti harrastettavaksi myös henkilöille, joilla on vamma tai pitkäaikaissairaus.

Tutkimustiedon lisäksi myös erityisuimakorttityöryhmän moniammatillisen asiantuntijaryhmän käytännönkokemuksen perusteella voidaan todeta, että vaikka vesiliikuntaa voidaan suositella monelle, ei se useassa tapauksessa ole ainoa suositeltava tai soveltuva liikkumisen muoto henkilöille, joilla on vamma tai pitkäaikaissairaus.

Erityisuimakorttiryhmän asiantuntijoiden kokemuksen perusteella vesiliikunnan erityisiä hyötyjä yksittäisille sairausryhmille on hyvin vaikeaa arvioida luotettavasti tai etenkin yhdenvertaisesti, sillä erilaisia vammoja ja sairauksia sekä niiden yhdistelmiä on ICF11-luokituksenkin perusteella arvioitu olevan n. 1,6 miljoonaa kappaletta. Pelkästään tutkimustietoa liikunnan vaikutuksista eri sairauksiin puuttuu liikaa yhdenvertaisen arvioinnin tekemiseksi.

Lisäksi vesiliikunnan voidaan katsoa olevan vaikuttavaa myös perusterveelle henkilölle riippuen vertailtavasta liikuntamuodosta ja ominaisuuksista, jota mitataan. Asiantuntijoiden mukaan heidän tiedossaan on itseasiassa hyvin vähän sairaus- tai kohderyhmiä, joille vesiliikuntaa ei voisi suositella yhtenä vaihtoehtoisena liikuntamuotona.

Näin ollen erityisuimakortin myöntäminen vain yksittäisille sairausryhmille ei ole työryhmän mukaan enää perusteltua vesiliikunnan erityisten hyötyjen näkökulmasta tai ainoana mahdollisena liikuntamuotona, vaan menettely asettaa kaupunkilaisia eriarvoiseen asemaan diagnoosista riippuen.

Alennuksen kohdentaminen toimintarajoitteisille helsinkiläisille on perusteltua, ja se tulisi kohdentaa heille, joille erityisuimakortille on todellinen tarve

Sen sijaan erityisuimakortin alkuperäinen tavoite on ollut kannustaa toimintarajoitteisia kaupunkilaisia itsenäiseen liikuntaan alennushintaisen vuosikortin avulla. Tämä tavoite on edelleen kannatettava: tutkimustuloksista tiedämme, että henkilöt, joilla on vamman tai sairauden aiheuttamia toimintakyvyn rajoitteita, liikkuvat muita helsinkiläisiä vähemmän. Lisäksi tutkimustulosten mukaan hauraat, heikomman toimintakyvyn omaavat ja toimintarajoitteiset henkilöt myös hyötyvät liikkumisen lisäämisestä eniten.

Kuitenkin henkilöiden, joilla on toimintakyvyn rajoitteita, on muita helsinkiläisiä vähemmän tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää kaupungin muita kymmeniä alennuksia, kannustimia ja maksuttomia palveluita (liite 8) esimerkiksi liikuntapaikkojen esteellisyysyistä. Tällä hetkellä uimahalleissa esteettömyys on etenkin liikuntarajoitteisen henkilön näkökulmasta hieman muita liikuntapaikkoja paremmalla tasolla, ja sen vuoksi juuri edullisen vesiliikunnan mahdollistaminen erityisuimakortin avulla etenkin toimintarajoitteisille on perusteltua.

Erityisuimakortti onkin tärkeää säilyttää liikkumisen kannustimena heille, joilla alennuskortille on todellinen tarve. Aiemmin perustein juuri henkilöillä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita, on todellinen tarve erityisuimakortille, ja he tulisivat erityisuimakortin saamaan myös uudistetuilla myöntämiskriteereillä. Toimintakyvyn rajoite olisi mahdol-

lista todentaa terveydenhuollossa yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös diagnoosista riippumattomilla tavoilla.

Erityisuimakorttiin oikeuttavat todistukset kaipaavat uudistusta: Todistus alennuksen saamiseksi tulee olla osoitettavissa asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuojan turvaten

Työryhmän tekemien selvitysten yhteydessä kävi ilmi, että myös alennukseen hyväksytyjä todistuksia, joita erityisuimakorttia haettaessa esitetään, tulisi asiantuntijoiden mukaan uudistaa. Yhdenvertaisuusongelman lisäksi diagnoosit kulttuurin ja vapaa-ajan palvelun alennuksen myöntämiskriteereinä on katsottu vaarantavan asiakkaan yksityisyydensuojan ja edellyttävät tietosuojaa arkaluontoisten terveystietojen käsittelyssä.

Erityisuimakortin niin kuin minkä tahansa muunkin alennuksen myöntämisperusteiden kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan puolella tulee olla sellaisia, että oikeus alennukseen on mahdollista todistaa yksityisyydensuoja ja tietoturva varmistaen.

Nykyisistä erityisuimakortin myöntämiskriteereistä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on pyytänyt hakijalta erityisuimakortin hakemuksen liitteeksi lääketieteellistä selvitystä, johon diagnoosi sekä mahdollinen haitta-aste tai haittaluokka tulee olla selvästi kirjattuna. Diagnoosin todentaminen on mahdollista ainoastaan lääkärin tekemällä lääketieteellisellä selvityksellä. Asiakkaat lähettävät liikuntapalveluille lääkärintodistuksen sijasta useimmiten potilasasiakirjoja ja muita tositteita, jotka sisältävät laajasti henkilön yksityiselämän piiriin kuuluvia tietoja. Asiantuntijoiden mukaan tämä johtuu siitä, että harvalla asiakkaalla on esittää sairaudestaan juuri erityisuimakorttia varten hankittua lääkärintodistusta, koska vastaanottoaika julkiseen terveydenhuoltoon voi olla hankalaa saada tai sitä joutuu odottamaan. Terveyspalvelut eivät siis pysty tuottamaan edes nykyisille erityisuimakorttiasiakkaille tarvittavia lääketieteellisiä selvityksiä.

Terveystietojen tulkinta vaatii osaamista: Julkista terveydenhuoltoa ei ole perusteltua kuormittaa erityisuimakorttitodistuksilla

Diagnoosit myöntämiskriteereinä edellyttävät lisäksi kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan ammattilaisilta asiakkaiden terveystietojen tulkintaa sekä harkinnanvaraisuuden toteuttamista ilman asianmukaista lääketieteen koulutusta ja osaamista. Esimerkiksi alle 18-vuotiaan hakiessa erityisuimakorttia liikuntapalveluiden työntekijän tulee tulkita potilasasiakirjan perusteella, onko kyseessä vamma, pitkäaikaissairaus tai erityisen tuen tarve. Näin ollen hakijan terveystietojen tulkinta ilman liikunta-alan ammattilaisen asianmukaista lääketieteen koulutusta vaarantaa myös kaupunkilaisten yhdenvertaisen kohtelun hakemusten käsittelyssä.

Jos erityisuimakortin myöntämisessä halutaan mahdollistaa harkinnanvaraisuus terveystietojen perusteella tai perustella myöntämistä jonkin sairauden hoidon näkökulmasta, tulisi arviointi siirtää sosiaali- ja terveyspalveluiden puolelle, missä on tähän tarvittavaa asiantuntemusta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden toimialan antaman arvion mukaan tämä ei kuitenkaan ole mahdollista nykyisessä taloustilanteessa, hoitovelkantilanteessa ja resurssipulassa. Julkisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa on tällä hetkellä haasteita toteuttaa jopa lakisääteinen kiireellinen hoito hoitotakuun puitteissa, kiireettömästä hoidosta puhumattakaan. Hoitotakuun kiristyminen haastaa tilannetta entisestään.

Sosiaali- ja terveyspalveluilla ei ole myöskään lain velvoitetta todistuksen laatimiseen vesiliikunnan alennukseen saamiseksi. Julkisen terveydenhuollon tulee antaa todistus tai lausunto asiakkaan terveydentilasta, kun todistus tai lausunto on hoidon tai vastaavan syyn kannalta välttämätön (terveydenhuoltolaki 22§). Koska lähes poikkeuksetta vesiliikunta ei ole nimenomaista hoitoa mihinkään sairauteen, ei erityisuimakortin voida katsoa olevan peruste tällaiselle todistelulle. Tästä näkökulmasta erityisuimakortin tarpeeseen liittyvä todistelu ei ole julkisen terveydenhuollon tehtävä ja sellaisen edellyttäminen johtaisi yksityisten (maksullisten) terveyspalvelujen tarpeeseen. Edellytys yksityisten terveyspalvelujen käyttöön alennuksen saamiseksi asettaisi taas kaupunkilaisia eriarvoiseen asemaan, sillä kaikilla ei ole mahdollisuutta hankkia alennusta varten yksityisen terveydenhuollon palveluita.

Liikkumisen edistämistyötä tehdään monin eri tavoin sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa yhteistyössä

Liikkumisen lisäämiseen kannustamista tehdään kuitenkin monin eri tavoin sosiaali- ja terveyspalveluissa, ja tätä yhteistyötä pyritään jatkuvasti kehittämään. Liikkumisen puheeksiottamista ja palveluohjausta tehdään sosiaali- ja terveyspalveluissa liikkumisen lisäämisen mini-intervention avulla. Haavoittuvassa asemassa oleville kaupunkilaisille on tarjottu pilottina LiiKu-tukea ja tämän kautta edullisesti hankittavaa liikkumiskorttia. Terveytensä kannalta riittämättömästi liikkuville tarjotaan yksilöllistä liikuntaneuvontaa ja alennuksia liikuntapalveluihin liikkumisen lisäämisen tueksi. Helsingissä on tarjolla myös erikseen soveltavan liikunnan liikuntaneuvontaa asiakkaille, joilla on sairauden tai vamman vuoksi tarve soveltaa liikkumista. Helsinki on mukana kansallisessa Kestävän kasvun hankkeessa, jossa luodaan kunnalle hyte (hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen) palvelukonsepti ja hyte-palvelutarjotin. Hankkeen tavoitteena on edistää kaupunkilaisten ohjautumista ennaltaehkäiseviin hyte-palveluihin. Näissä toimintamalleissa pyritäänkin huomioimaan liikunnan lisäämisen mahdollisuudet vesiliikuntaa ja diagnoosirajoja laajemmin, myös vesiliikuntaa yhtenä vaihtoehtona tarjoten.

Vaikutusten ennakoarviointi kaupunkilaisten kannalta

Kohdentamalla erityisellä alennuksella hankittava tuote henkilöille, joilla on vammasta tai pitkäaikaissairaudesta johtuva merkittävä toimintakyvyn rajoite, pystytään osoittamaan myönteistä erityiskohtelua kohde-ryhmälle, joka on muita heikommassa asemassa käyttääkseen kaupungin muita tarjoamia alennuksia, kannustimia ja maksuttomia liikku-
misen mahdollisuuksia.

Kaupunkilaisten yhdenvertaisuus paranee, kun alennus on mahdollista saada diagnoosista riippumatta. Yksittäisten sairausryhmien poistaminen myöntämiskriteereistä edistää yhdenvertaisuutta etenkin heidän osaltaan, jotka eivät aiemmin sairaus- tai vammadiagnoosinsa vuoksi ole olleet oikeutettuja erityisuimakorttiin.

Sairausdiagnoosien poistaminen myöntämiskriteereistä edistää kaupunkilaisten yhdenvertaisempaa kohtelua, kun terveystietojen tulkinta siirtyy sellaisten tahojen tehtäväksi, joilla on asiaan tarvittava koulutus ja osaaminen.

Erityisuimakortin myöntämisen syitä (terveystieto) ei voida tietoturvasyistä tilastoida liikuntapalveluissa, eikä näin ollen tarkkoja laskelmia voida tehdä siitä, kuinka moni nykyisistä asiakkaista olisi oikeutettu erityisuimakorttiin uudistuksen myötä.

Selvityksen mukaan vuonna 2022 liikuntapalvelut myönsi 362 kappaletta (6 % kaikista 5699 myydystä kortista) erityisuimakorttia perustuen kirjalliseen hankintatavan 2 (liite 2) mukaiseen erityisuimakorttihakemukseen. Loput asiakkaista hankkivat erityisuimakortin tavan 1 (liite 2) mukaisesti suoraan uimahallien kassalta esittämällä joko Kela-kortin diagnoosi- tai lääkekorvaustunnuksen, liikkumisesteisen pysäköintitunnuksen / vammaisen pysäköintiluvan, vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten myönnetyn taksikortin tai näkövammaiskortin. Eri myöntämisperusteiden osuuksia ei tiedetä edellä kuvatuista syistä. Kulttuurin ja vapaa-ajantoimiala ei pysty antamaan arviota, kuinka suuri osa aiemmin erityisuimakorttiin oikeutetuista asiakkaista olisi edelleen oikeutettu erityisuimakortin hankintaan. Erityisuimakorttien vuosittainen myynti on kuitenkin vakiintunut noin 6000 myytyyn korttiin, eli tiedetään, että erityisuimakorttiasiakkaita on noin 6000. Osalla näistäkin asiakkaista olisi jatkossakin oikeus erityisuimakortin hankintaan ehdotetuilla myöntämiskriteereillä. Heidän osuuttaan on kuitenkin hyvin vaikeaa arvioida nykyisten myöntämiskriteereiden (diagnoosi) perusteella, sillä nykyiset myöntämiskriteerit (diagnoosit) eivät kerro asiakkaan toimintakyvystä tai sen rajoitteista.

On myös todennäköistä, että osa nykyisistä erityisuimakorttiasiakkaita ei olisi uudistuksen jälkeen oikeutettuja erityisuimakortin hankintaan.

Arvioiden mukaan suurin osa näistä asiakkaista kuuluu kuitenkin muihin alennusryhmiin (esim. eläkeläiset, työttömät, opiskelijat, liikunta-neuvonnan asiakkaat, omaishoitajat), jotka saavat jopa 50 % alennusta normaaleista käyntimaksuista. Näin ollen he saisivat edelleen uimahallien sisäänpääsymaksuista ja kausituotteista huomattavaa alennusta. Heidän osaltaan vesiliikunnan kausituotteen hankinnan kulut nousisivat jonkin verran. Arvion mukaan tällä asiakasryhmällä on toimintakykynsä puolesta myös parempi mahdollisuus hyödyntää kaupungin muitakin maksuttomia ja edullisia liikkumisen mahdollisuuksia (liite 8) kuin erityisuimakorttiin oikeutetuilla henkilöillä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita.

On mahdollista, että aiemmin erityisuimakorttialennukseen oikeutetuissa asiakkaissa on myös henkilöitä, jotka eivät olisi uudistuksen jälkeen oikeutettuja alennuksiin vesiliikuntapalveluissa. Arvion mukaan suurin osa tästä joukosta on työssäkäyviä. Arvio perustuu siihen, että he eivät kuuluisi alennusryhmiin, esim. työttömiin, opiskelijoihin tai senioreihin. Heidän osaltaan vesiliikunnan kausituotteen hankinnan kulut nousisivat, mutta heillä arvioidaan myös olevan alennusryhmiä parempi maksumukky. Tällä asiakasryhmällä on lisäksi arvioiden mukaan toimintakykynsä puolesta parempi mahdollisuus hyödyntää kaupungin muitakin maksuttomia ja edullisia liikkumisen mahdollisuuksia (liite 8) kuin erityisuimakorttiin oikeutetuilla henkilöillä, joilla on merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita.

Toisaalta arvioiden mukaan EU:n vammaiskortin lisääminen erityisuimakortin myöntämiskriteeriksi mahdollistaisi erityisuimakortin hankinnan myös sellaisille asiakkaille, joilla ei aiemmin ole ollut tarvittavaa diagnoosia erityisuimakortin hankkimiseksi mutta kuitenkin toimintakyvyn rajoitteita. Tilastokeskuksen mukaan 12,9 % kaikista 16 vuotta täytäneistä kotitalousväestöön kuuluvista henkilöistä Suomessa koki vakavia toimintarajoitteita vuonna 2022. Helsingin väkilukuun suhteutettuna tämä on n. 79 000 henkilöä. Tämän haavoittuvassa asemassa olevan asiakasryhmän kohdalla yhdenvertaisuus paranee, kun tietty diagnoosi ei ole enää vaatimuksena alennuksen saamiseksi. Heidän osaltaan vesiliikunnan kausituotteen hankinnan kulut laskisivat, mikäli he olisivat jo vesiliikunnan harrastajia. On myös todennäköistä, että erityisuimakortin hankinnan mahdollistamisen myötä myös sellaisia uusia asiakkaita aloittaa vesiliikunnan, jotka eivät aiemmin liikunnan pariin olleet löytäneet.

Erityisuimakortin hankintaprosessista tulisi asiakkaalle selkeämpi, kun kaikkien asiakkaiden osalta hankinta onnistuisi kaupungin uimahallien kassoilta. Minkään asiakasryhmän ei enää tarvitsisi lähettää erillistä hakemusta liikuntapalveluille erityisuimakortin hankkimiseksi tai hankkia erikseen erityisuimakortin hankintaan tarvittavaa lääkärintodistusta.

Jatkossa erityisliikuntakortti olisi mahdollista hankkia asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten.

Yhteenveto esittelijän perusteluista

Perusteellisen selvitystyön ja kuulemisten perusteella on päädytty siihen, että erityisuimakortti on erityisesti yhdenvertaisuuden näkökulmasta perusteltua myöntää yksittäisten diagnoosiryhmien sijasta jatkossa henkilöille, joilla on merkittävä toimintakyvyn rajoite. Näkemykseen on päädytty myös siksi, että toimintarajoite on mahdollista todentaa diagnoosista riippumatta terveydenhuollossa sekä mahdollista osoittaa kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla yksityisyydensuoja turvaten usealla eri tavalla nykyisillä resursseilla.

Esittelijä

liikuntajohtaja
Tarja Loikkanen

Lisätiedot

Kata Isotalo, erityissuunnittelija, puhelin: 09 310 21706
kata.isotalo(a)hel.fi
Tuuli Salospohja, liikuntapalvelupäällikkö, puhelin: 09 310 87500
tuuli.salospohja(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Erityisuimakorttityöryhmän esitys
- 2 Voimassa olevat erityisuimakortin myöntämisperusteet
- 3 Liikunnan ja vesiliikunnan vaikuttavuus Käypä hoito -suositusten perusteella
- 4 Yhteenveto pitkäaikaissairaus-, vammais- ja potilasjärjestöjen kuulemisesta 13.4.2023
- 5 Vammaisneuvoston lausunto erityisuimakortin myöntämiskriteereistä 250423
- 6 Vanhusneuvoston lausunto erityisuimakortin kriteereistä 030523
- 7 Tehdyt lisäselvitykset lautakunnan palautusehdotukseen sekä näiden arviointi erityisuimakorttityöryhmässä
- 8 Liikkumisen kannustimia ja tukimuotoja Helsingissä
- 9 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)
- 10 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Päätöshistoria

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 19.12.2023 § 184

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 12.12.2023 § 181

30.01.2024

Asia/3

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 14.02.2023 § 23

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 31.01.2023 § 13

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 19.01.2021 § 6

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 18.06.2019 § 125

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 04.06.2019 § 108